

ΝΙΚ. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ – ΠΡΩΗΝ ΛΥΚΕΙΑΡΧΗ

Άρθρα

**(Πολίτικά – Φιλολογικά –
Θρησκευτικά – Λαογραφικά κ.λ.)**

ΝΙΚ. Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ – ΠΡΩΗΝ ΛΥΚΕΙΑΡΧΗ

Δωρεά στη Δημόσια Βιβλιοθήκη
Δήμου Κόνιτσας

7/10/2005

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Χ. ΡΕΜΠΕΛΗ
ΛΥΚΕΙΑΡΧΗΣ

ΆΡΘΡΑ

(ΠΟΛΙΤΙΚΑ – ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ –
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ – ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ κ.λ.)

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ 49.857
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 398094953 ΡΕΜ

κωδ. εγγ. 6999

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Διάφορα άρθρα μου (πολιτικά, θρησκευτικά, φιλολογικά, αρχαιογνωστικά, λαογραφικά κλπ.), που δημοσιεύτηκαν τα τελευταία χρόνια στην εφημερίδα «Πρωινός Λόγος» Ιωαννίνων, επόμενο είναι, με τον καιρό, έτσι όπως βρίσκονται διπλωμένα αποκόμματα στο συρτάρι, να καταστραφούν από τον πανδαμάτορα χρόνο.

Γι' αυτό το λόγο θεώρησα σωστό να δακτυλογραφηθούν, να φωτοτυπηθούν σε λίγα αντίτυπα και να πάρουν τη μορφή βιβλίου.

Τα πολιτικού περιεχομένου άρθρα τα έγραψα με ~~αφορμή~~ πάντοτε την κραυγαλέα επικαιρότητα. Το ίδιο και εκείνα, που αναφέρονται στην Εκκλησία, στους κληρικούς παντός βαθμού, οι οποίοι δυστυχώς, με τα επαίσχυντα έργα, τις αμαρτωλές συμπεριφορές τους και την όλη ζωή και δράση τους έδωκαν λαβή να δημιουργηθούν δυσμενή είς βάρος τους σχόλια.

Πιστεύω ότι καθένας έχει δικαίωμα να εκφράζει ευθαρσώς, ελεύθερα και μετά παρρησίας τη γνώμη του.

Νικ. Χ. Ρεμπέλης

Κόνιτσα, Σεπτέμβριος 2005

Μερικά χαρακτηριστικά έθιμα του γάμου από τη Βούρμπιανη (προπολεμικά)

*Από το Νικ. Χ. Ρεμπέλη, φιλόλογο, πρώην Λυκειάρχη
(Εφημ. «Πρωινός Λόγος» Ιωαννίνων, 20-8-2005)*

Όταν οι δύο οικογένειες συμφωνούσαν για το συνοικέσιο, τότε μία συγγενής του γαμπρού ξεκινούσε με την κανίστρα παραμάσκαλα για να γνωστοποιήσει και επισημοποιήσει το ευχάριστο γεγονός. Έφερνε στη νύφη χρυσό δαχτυλίδι, σταυρό, μεταξωτό μαντήλι κ.τ.λ. Αυτά ήταν τα λεγόμενα «ειδίσματα» τα οποία επέστρεφαν αν, για οποιονδήποτε λόγο, ματαιωνόταν ο γάμος. Έτσι η φράση «έρ'ξαν τα ειδίσματα» σήμαινε: διέλυσαν τον αρραβώνα.

Η αρραβωνιασμένη ντρεπόταν πολύ, ιδιαίτερα, όταν, στην πρώτη επίσκεψη του μνηστήρα με το βλάμη, έβγαινε με το δίσκο να τους κεράσει γλυκό.

Στο δρόμο, όταν από μακριά έβλεπε τον ίδιο ή τα μελλοντικά πεθερικά της, άλλαζε αμέσως δρόμο ή γύριζε πίσω, για να μην τους συναντήσει.

Την Παρασκευή (προ του γάμου) οι Καλεστάδες έπρεπε να είναι 9 ή 11 ή 13, πάντοτε δηλ. μονός αριθμός, όχι ζυγός, που υποδήλωνε δεύτερο γάμο.

Μετά το πλούσιο φαγοπότι άρχιζαν τα τραγούδια, κι όταν έφευγαν, η νύφη τους κρεμούσε στον ώμο ένα ζευγάρι άσπρες μάλλινες κάλτσες (δώρες), που τις είχε πλέξει μόνη της. Στα ψωμιά του γάμου (κουλλούρες) έβαζαν και αλεσμένο ρεβίθι και το νόστιμο και μυρωδάτο αυτό ψωμί λεγόταν «ρουφτένιο».

Τα παιδιά καλούσαν (1) τους συγγενείς για το γάμο με τους γνωστούς «τεσιερέδες». Οι προσκαλεσμένοι «μετά δείπνου» πήγαιναν το βράδυ της Κυριακής με «κανίσ'» (2), δηλ. με δώρο (κρέας ψητό, μπουρέκι, κλωστό, κρασί μέσα σε κανίστρες).

Το Σαββατόβραδο η αρραβωνιασμένη καθόταν αμίλητη και στενοχωρημένη εν μέσω των φιλενάδων της. Στο κεφάλι της είχε δεμένο «μπούλα» άσπρο μαντήλι, που της κάλυπτε το μέτωπο. Απέφευγε να κοιτάζει δεξιά κι αριστερά. Όταν έπαιρναν νερό και ζύμωναν την κουλλούρα (το κόσκινο το πρωτόπιανε αγόρι) οι συγγενείς κερνούσαν το κανίσ' με δραχμές και εκείνη, που το είχε ζυμώσει, φεύγοντας, τύλιγε καλά το ζυμάρι στην ποδιά της, γιατί τα παιδιά, κατά το έθιμο και χάριν αστειότητας, παραμόνευαν στην πόρτα να αρπάξουν λίγο ζυμάρι.

Το πρωί, βαθιά χαράματα, κι ενώ ο χορός συνεχιζόταν, έρχονταν ο αρραβωνιαστικός με το βλάμη κι έτρωγαν κόκκορα βραστό.

* * *

Το πρωί της Κυριακής τα κορίτσια αρμάτωναν (στόλιζαν) τη νύφη. Η Καλλιρρόη, γνωστή στα περίχωρα, έραβε το νυφιάτικο φουστάνι. Πάνω από το τσιπούνι, που το είχε κεντήσει ο Γιάννης ο Φουρκιώτης με το γιο του, της έριχναν στους ώμους και στην πλάτη μεγάλο μαντήλι καλαματιανό με κρόσια, την καλαμάτα, που τη φορούσαν τις Κυριακές

^{1.} Το ρήμα «καλώ» χρησιμοποιείται στους γάμους, στους οποίους προσκαλούν τους συγγενείς με γραπτή πρόσκληση (τεσιερέ). Αντίθετα το ρ. «κράζω» σημαίνει: προσκαλώ προφορικά σε γιορτάσι, φιλιά κ.τ.λ. Κανένας δεν πήγαινε στο γάμο καλούμενος προφορικά.

^{2.} **Κανίσ'.** Η λ. από το αρχ. κάνεον - κανούν = καλάθι, κανίστρα. Σε τέτοια «κανά» ευγενείς παρθένοι Αθηναίες, αι Κανηφόροι, μετέφεραν προσφορές και δώρα στην πολιούχο θεά Αθηνά στον Παρθενώνα στη γιορτή των Παναθηναίων.

και μετά το γάμο για πολύ καιρό. Σοβαρά δεμένο ήταν το μαντήλι του κεφαλιού. Στο πρόσωπό της έπεφτε ένα σκέπι (σιέπ') από λευκό τούλι, για να μην την βλέπουν κατάματα. Στα χέρια της κρατούσε άσπρο χειρομάντηλο, με το οποίο, πότε πότε, άγγιζε απαλά το μέτωπό της. Στεκόταν όρθια με τα μάτια μισόκλειστα και κοίταζε χαμηλά· καμάρωνε, όπως έλεγαν. Όταν ερχόταν η ώρα ν' αποχωριστεί το σπίτι της, ποτέ δεν ξεκινούσε μόνη της, αλλά την τραβούσε από το χέρι λίγα βήματα ο μπράτιμος. Γι' αυτό η φράση: «Την είχε τραβήξει ο ...Γιώργος» δήλωνε ότι ο Γ. ήταν μπράτιμος στο γάμο της.

Όταν το απόγευμα πήγαιναν να πάρουν τη νύφη, οι συμπέθεροι τους υποδέχονταν με τραγούδια στην αυλή. Εκεί στις χειραψίες, μαζί με τις ευχές, άλλαζαν και εικονικά δωράκια. Μπορούσε δηλ. ένας να δώσει ντομάτα και να πάρει καρύδι, άλλος φλούδα πατάτας με μήλο και άλλος επίμηκες αγγουράκι με τσουκνίδα. Όταν, μάλιστα, τύχαινε το αγγουράκι να το πάρει παντρεμένη γυναίκα, δεν έλειπαν τα αστεία και τα γέλια εκατέρωθεν, ιδιαίτερα, όταν εκείνος που το έδινε διακρινόταν για το λεπτό του χιούμορ.

Καμιά φορά η στέψη γινόταν την προηγούμενη Κυριακή, στο σπίτι της νύφης, σε στενό οικογενειακό περιβάλλον, κι αυτό, γιατί φοβούνταν την πολυκοσμία στην εκκλησία, μήπως τους κάνουν μάγια ή «αμποδέσουν» το γαμπρό. Στη στέψη η νουνά έριχνε στους ώμους και των δύο ύφασμα, που λεγόταν «ζυγός», γιατί τους ένωνε. Συνηθισμένη η φράση των περίεργων γυναικών: «Τί ζυγό τους έριξε;».

* * *

Προτού μπει η νύφη στην εκκλησία για τα στέφανα, έσκυβε το κεφάλι της και κάποια, κρατώντας ένα αγοράκι, το έφερνε τρεις φορές γύρω από το κεφάλι της. Στην πόρτα του νέου σπιτιού της, η πεθερά,

εκτός από τις δυο τουλούπες άσπρο μαλλί και τα ψωμιά, έβαζε στα χείλη της ένα νόμισμα και η νύφη στο φίλημα, στόμα με στόμα, τεχνηέντως το τραβούσε στα δικά της χείλη. Συμβολικές όλες αυτές οι ενέργειες της πεθεράς. Το άσπρο μαλλί, λένε πως συμβόλιζε μακροζωία, άσπρισμα μαλλιών. Προσωπικά πιστεύω πως όλα αυτά στην είσοδο της νύφης στο νέο της σπίτι υποδήλωναν τις ασχολίες της: σπορά σιταριού, θέρισμα, αλώνισμα, άλεσμα, παρασκευή ψωμιού, ρόκα, αργαλειός, γνέσιμο, πλέξιμο κ.τ.λ. Το νόμισμα στα χείλη συμβόλιζε κοινή ζωή, κοινές χαρές, αμοιβαία αγάπη, άσχετα αν πολλές φορές άρχιζαν οι παρεξηγήσεις με πρωταίτια την ιδιότροπη πεθερά, που νόμιζε ότι η νύφη τής πήρε την αγάπη τού παιδιού της, που έτρεφε σ' αυτή.

Στο τραπέζι παρέθεταν πρώτο φαγητό τον «καβρωμά» (πηχτή μαγειρίτσα, πολύ νόστιμη, που τρωγόταν με πιρούνι), ακολουθούσε κρέας με πατάτες, ψητό και ύστερα όλοι οι συγγενείς άπλωναν τα κανίσια τους: ψητό κρέας, μπουρέκια, κλωστά.

Και έπειτα τραγούδια του τραπεζιού (καθιστά), ένα από τη μεριά των συγγενών του γαμπρού και το άλλο από τη μεριά των συμπεθέρων.

Ακολουθούσαν τα «ντολιά» (εντολές), επειδή ο νουνός (ντολήπασας) όριζε τη σειρά εκείνων που θα κάνουν πρόποση για τα νιόγαμπρα. Ύστερα χόρευαν (3). Η νύφη χόρευε σοβαρά, αργά-αργά, χορούς με αργό ρυθμό ποτέ γρήγορους, όπως, ας πούμε, καλαματιανό, που απαιτεί γοργές κινήσεις.

Όταν η νύφη φιλούσε το χέρι κάποιου, αυτό γινόταν με αρκετή επισημότητα και με αργές κινήσεις. Καμάρωνε, έκανε μια υπόκλιση, ύστερα φιλούσε το χέρι, το οποίο, αφού το άγγιζε με το μέτωπό της, το ασπαζόταν ξανά.

³ Μετά το φαγοπότι ακολουθούσε τραγούδι και χορός. Πρβλ. Ομ. Οδ. α, 152, όπου, μετά το πλούσιο φαγητό, ακολούθησε: «μολπή τ' ορχηστύς τε τα γαρ τ' αναθήματα δαιτός», δηλ. τραγούδι και χορός· γιατί αυτά είναι τα συμπληρώματα του δείπνου.

Στα παλιότερα χρόνια η νιόπαντρη ποτέ δεν έπιανε το όνομα του άντρα της στα πεθερικά της. Ποτέ δηλαδή δεν έλεγε στην πεθερά της: «έφυγε ο Κώστας» αλλά «έφυγε ο γιος σου». Τις πρώτες μέρες ποτέ δεν έβαζε στο πιάτο της κοψίδι κρέας για τον εαυτό της· αυτό θα το έκανε η πεθερά.

Όταν τα νιόγαμπρα περπατούσαν στο δρόμο, ας ήταν πλατύς, πάντοτε η νύφη ακολουθούσε από πίσω. Αν καμιά φορά πήγαινε δίπλα του, αμέσως οι γριές άρχιζαν τα σχόλια: «Για δες, ζυγά ζυγά πάνε».

Μετά τα Πιστρόφια όλοι οι συγγενείς έπαιρναν τα νιόγαμπρα τραπέζι (φιλιά). Μετά το κρέας απαραίτητη ήταν η γαλατόπιττα.

* * *

Παραθέτω τέσσερα νυφιάτικα τραγούδια από τα «Κονιτσιώτικα» του Χ. Ρ. (σελ. 91-101).

1

*Του νιόγαμπρου η μάννα
ψηλά 'νασκουμπωμένη
φουρνίζει, ξεφουρνίζει
κουλλούρα για να φειάκει,
τον ήλιο να καλέσει
νουνό να στεφανώσει.
Κι ο ήλιος δεν αδειάζει,
μόν' στέλλει το φεγγάρι κ.λ.*

(Τραγουδιέται, όταν ζυμώνουν την κουλλούρα του γάμου)

2

- Κυργιέ μ', κι άϊ ποιός τον κάνει

του νιόγαμπρου το γάμο;

- Αφέντης του τον κάνει

με μόσκο με σταφύλι

με της δροσιάς τ' αχείλι. Μαννίτσα του τον κάνει κ.λ.

(Το Σαββατόβραδο στο χορό)

3

Μπρος που κίνησα το δρόμο

το στενό το μονοπάτι,

βρίσκω μια μηλιά στο δρόμο

με τα μήλα φορτωμένη

και με τ' άνθια στολισμένη κ.λ.

(Όταν παίρνουν το νερό το Σαββατόβραδο)

4

- Αφήνω γειά, πατέρα μου,

- Τσιούπρα μου, σύρε στο καλό

και να προκόψετε τα δυο.

- Αφήνω γεια, μαννούλα μου,

- Αφήνω γειά, γειτόνισσες,

Τώρα που βγήκα στην αυλή

γονήδες, δόμτε την ευχή κ.λ.

(Στο ξεκίνημα της νύφης)

Ταμάμ δουλειά κάνετε!..

*Γράφει ο Νικ. Ρεμπέλης, φιλόλογος, πρώην Λυκειάρχης
(Εφημ. «Πρωινός Λόγος» Ιωαννίνων, 11-8-2005)*

Κάθε φορά που πηγαίνω στο χωριό μου, τη Βούρμπιανη, και κάθομαι στο μπαλκόνι του σπιτιού μου να πιώ τον καφέ, χίλιες δυο αναμνήσεις ξετυλίγονται στο μυαλό μου από το παρελθόν, από τα παιδικά μου χρόνια, τότε που το χωριό έσφυζε από ζωή και βούιζε από κόσμο.

Τα καλοκαίρια, ιδιαίτερα, κάθε γειτονιά, κάθε μαχαλάς έπαιρνε άλλη όψη, άλλη εικόνα: παντού κίνηση, φωνές, θόρυβοι, ξεφωνητά. Γυναίκες στα σελιά πότιζαν τα καλαμπόκια και τα σπαρτά, άλλες κουβαλούσαν ξύλα και οξυά από το δάσος και τα παιδιά, πλήθος παιδιά, χαλούσαν τον κόσμο με τα παιχνίδια τους.

Κι ήταν η φύση τότε, προπολεμικά εννοώ, ένα θαύμα, μια μαγεία, ένα πραγματικό «χάρμα οφθαλμών». Πλούσια η βλάστηση την άνοιξη και το καλοκαίρι με λογής λογιών οπωροφόρα δέντρα: κερασιές, μουριές, μηλιές, γκορτσιές, κουμπλιές, δαμασκηνιές, κρανιές, κι ό,τι άλλο βάλει ο νους σου. Και τα νερά, κρύα και καθάρια, έτρεχαν από τις βρύσες και τους λάκκους κι έσμιγαν το σιγανό κελάρυσμά τους με τις θεσπέσιες συναυλίες των πουλιών, που γέμιζαν τη φύση με αρμονικές μελωδίες. Κι είχε τότε το χωριό πλήθος από φτερωτούς επισκέπτες, που φιλόξενα οι μουριές τούς πρόσφεραν γλυκιά τροφή να τσιμπήσουν.

Σήμερα, όμως, τα πράγματα στα χωριά άλλαξαν. Τα σχολεία έκλεισαν κι η καμπάνα σε πολλά χωριά δεν χτυπάει κάθε Κυριακή. Ο κόσμος έφυγε και φεύγει, γέροι και γριές μένουν το χειμώνα και τα χωράφια όλα σχεδόν μπαϊρια. Κυριολεκτικά, τα χωριά ερήμωσαν και σιγά σιγά θα σβήσουν. Όσο ζουν τα γερόντια, έρχονται τα παιδιά τους

και τα εγγόνια λίγες μέρες το Πάσχα και το 15αύγουστο, γιατί τα βρίσκουν όλα έτοιμα, αλλά από τις 16 κιόλας Αυγούστου αρχίζουν πάλι να φεύγουν και μένουν οι ηλικιωμένοι να βγάλουν το βαρύ χειμώνα στα χωριά. Αυτή, δυστυχώς, είναι η σκληρή πραγματικότητα και τέτοιες δυσάρεστες σκέψεις αναδεύουν και κλωθογυρίζουν στο μυαλό μου, όταν πάω στο χωριό. Δυσάρεστες, βέβαια, προβλέψεις, αλλ' όμως αληθινές.

* * *

Μπροστά μου, λίγα μέτρα από το σπίτι μου, βρίσκεται το Πελιαύρι, ένας ίσιος τόπος από την αυλή (περιαύλιο – πελιαύρι) του παλιού σαραγιού του Κώστα Γραμματικού, που εργάστηκε ως Γραμματέας στο παλάτι του Αλή Πασά. Αυτού παίζαμε κάποτε λομάδα, σκλέτζα, λαμπάρζα και γκουτζιουνίδα, που, για να χτυπήσομε το κονσερβοκούτι, ξεκαρφώναμε τα πέταυρα από το διπλανό φράχτη της θειάκως της Τσαντούλας, η οποία, όταν μας έβλεπε, άρχιζε τις κατάρες (και δικαιολογημένα, βέβαια): «αχ, μώρ' αδούρτα (4), μωρέ κοψοκέφαλα, μου ανοιζέταν ρούγες (5) στο χωράφι!»

Αλλά εμείς, παιδιά τότε, το χαβά μας.

* * *

Ρεμβάζοντας από το μπαλκόνι κι αγναντεύοντας τριγύρω τις βουνοπλαγιές, τα πεύκα, που μέσα σε πενήντα χρόνια έφτασαν μέχρι το χωριό, τα σπίτια, όσα έμειναν όρθια, άλλα ακατοίκητα και άλλα

⁴ *αδούρ' τος* (αδούρητος) από ρ. *δουρώ* = αντέχω, βαστώ. Η λ. *ως* κατάρα: αυτό που να μην αντέξει στην πρώτη αρρώστια.

⁵ *ρούγα* = άνοιγμα σε φράχτη, δρομάκι, τμήμα μαχαλά. Πρβλ. «...στην πέρα ρούγα μη διαβώ όσο να γένω νύφη» (δημ. τραγ.).

γκρεμισμένα κι ερειπωμένα, αυτά και πολλά άλλα κοιτάζοντας κι αναπολώντας τα περασμένα, θυμήθηκα τα προπολεμικά εκείνα καλοκαίρια, που αναστατώναμε το μαχαλά με τις φωνές μας, κι ακόμα τις ζημιές που προξενούσαμε στα κηπάρια και τα δέντρα. Πότε ανεβαίναμε κρυφά στις κερασιές, μόλις άρχιζαν τον Ιούνιο να παρδαλιάζουν (6) τα κεράσια, πότε χαλούσαμε φράχτες ν' αρπάξομε μήλα και γκόρτσα, και δεν υπήρχε μέρα που να μην ακούγαμε φριχτές κατάρες και φοβέρες από τις γριές: «Μώρ' ανάφαντα (7), χαλασέταν τις σταβαρωσιές και τους φράχτες, πατησέταν τα καλαμπόκια, πότε ν' ανοίξ' το σκολειό να σας μασ' ο δάσκαλος, να ησυχάσ' ο τόπος από τ' εσάς.

Ιδιαίτερα δύστροπη, καβγατζού και γκρινιάρια ήταν η Γιώργαινα του Γιάντσιου, που δεν της ξέφευγε τίποτε απ' όσα συνέβαιναν στο μαχαλά των Αγίων Αποστόλων.

Δεν μας συγχωρούσε καμιά παιδική αταξία. Έτσι και να μας έβλεπε να κάνομε κάτι, άρχιζε το γνωστό σε μας τροπάριο: «Μπράβο, γομάρια χαντακωμένα, ταμάμ (8) δουλειά κάνετε!». Πάντοτε στο περπάτημα στηριζόταν σ' ένα δεκανίκι από ξύλο κρανιάς, μόνο που, όταν την έπιανε η αγκούσα, σταματούσε λίγο κι έπαιρνε βαθιές ανάσες για να ξελαφρώσει από τη δύσπνοια. Θυμάμαι στην Κατοχή (1941) κάποιος Ιταλός στρατιώτης της είχε αρπάξει μπροστά στα μάτια της μια κότα κι έφυγε τρέχοντας, και τότε εκείνη έξαλλη και οργισμένη πήρε τον κατήφορο για την αγορά φωνάζοντας: «Θα πάω στον Κουνέλο, στον Κουνέλο». (Ηθελε να πει: στον Colonnello – Κολονέλο = Συνταγματάρχη).

Το παρατσούκλι της ήταν «Ρόκα» (στα νιάτα της έφερνε γύρα τις

^{6.} παρδαλιάζω (για κεράσια) = μισοκοκκινίζω.

^{7.} ανάφαντος: αυτός που να γίνει άφαντος, να χαθεί. (Η λ. ως επίπληξη).

^{8.} ταμάμ (λ. τουρκ.): ακριβώς. Πρβλ «δυο κιλά ταμάμ». Η φράση «ταμάμ δουλειά» λέγεται ως επίπληξη, δηλ. αυτό που κάνετε δεν είναι σωστό.

στράτες γνέθοντας με τη ρόκα) και της το είχε βγάλει ο συμπέθερός της Αλέξης Ντόντης, ο επονομαζόμενος «Τουρκοτσιόλας», γιατί ο πατέρας του Νικόλας – Τσιόλας είχε κάνει μουχτάρης του χωριού επί Τουρκοκρατίας. Ο Αλέξης Ντόντης, λοιπόν, που εμείς τα παιδιά τον φωνάζαμε «πάππο», ήταν ο ελεγκτής και επόπτης και τοποτηρητής του μαχαλά, ο οποίος, καθισμένος τ' απογεύματα στο μπαλκόνι του σπιτιού του και έχοντας δίπλα του κάτι μεγάλα κιάλια (διόπτρες) του Πυροβολικού, που τα είχε φέρει από την Αβησσυνία, παρατηρούσε προσεκτικά όλα κι ήταν πάντοτε ενήμερος για ό,τι συνέβαινε στο μαχαλά και το χωριό. Για τα κιάλια, ο γιος του Νικόλας (μιγάς) μάς έλεγε με περηφάνεια και υπερβολές, βέβαια, ότι τάχα είδε... ποντίκι στο απέναντι χωριό Οξυά (Σέλτση!)

* * *

Τα καλοκαίρια, εμείς τα παιδιά βρίσκαμε ευχάριστη απασχόληση να σκοτώνομε στις μουριές πουλιά: σινίτσες, τζίβια, τσιοντίδια, κοτσύφια, ζιέλινες (συκοφάηδες) κίτσες κ.λ. Τα μουτεύαμε, τα πλέναμε, κάποιο παιδί τ' αλάτιζε σπίτι του κι όταν μαζεύονταν πολλά τα τηγανίζαμε με αβγά και τα τρώγαμε όλοι μαζί.

Θυμάμαι κάποιο 15/Αύγουστο, που δεν αρταινόμασταν, είχαμε σκοτώσει αρκετά κι ο Νίκος Τσούκας, λόγω ζέστης, έριχνε πολύ αλάτι στο μαστραπά για να κρατήσουν. Όταν, όμως, παραμονή της Παναγιάς, πήγαμε να τα ξαρμυρίσομε για να τα φάμε την άλλη μέρα, με έκπληξη είδαμε να κολυμπάνε στην αρμύρα κάτι μεγάλα άσπρα σκουλήκια. Κάποια μύγα είχε κάνει το θαύμα της. Αηδιάσαμε κι εκεί που θέλαμε να τα πετάξομε, πέρασε ο Λάμπρος ο γελαδάρης. Τα πήρε, τα έπλυνε και μοσκόφαγε, όπως μας είπε, τη μέρα της Παναγιάς!..

Κάποια άλλη Κυριακή του Αυγούστου του 1939, είπαμε να τα

ψήσομε στα κάρβουνα σ' ένα μπαϊρι κοντά στη Βρυσούλα, κάπως ανάμερα από τα μάτια του αγροφύλακα, ο οποίος πάντοτε καιροφυλακτούσε να μας «αμαχέψει» (9), όταν μπαίναμε σε ξένα κτήματα. Ανάψαμε φωτιά, περάσαμε τα πουλιά σε ξύλινα σουβλιά και άρχισε το ψήσιμο. Είχαμε πάρει, καθένας από το σπίτι του, βούτυρο, δυο αβγά κι ό,τι άλλο χρειαζόταν: τηγάνι, πιάτα, ψωμί κ.λ. Ήμασταν αρκετοί: εγώ, ο Τάκης Μάνος, αρχηγός του μαχαλά, Γιάννης Κίσκας, Σπύρος Μπάρκης, Λάμπρος Γιάντσιος (εγγονός της Ρόκας), Νίκος Τσούκας και Χρήστος Λιόλης.

Όλα πήγαιναν καλά, τα πουλιά άρχισαν να ροδοκοκκινίζουν και μοσκοβολούσε ο τόπος, γιατί συχνά πυκνά τ' αλείφαμε με βούτυρο για να μην «αρπάξουν» και καούν.

* * *

Συμβαίνουν, όμως, και τ' απρόοπτα. Ντραγάτης τότε ήταν ο Σωκράτης Τέρτσης, νέος άνθρωπος, σβέλτος και πανταχού παρών. Είχε βάλει ζάπ' (10) στις ζημιές, που γίνονταν στα χωράφια και τ' αμπέλια. Τώρα τον έβλεπες στον Αϊ Θανάση και σε λίγο εμφανιζόταν στα Σκορβάλια και τα Καραπούλια. Με ιδιαίτερη μανία κυνηγούσε τα παιδιά, που έκαναν με τα λάστιχα ζημιές στα κηπάρια. Ο Σωκράτης, στον οποίο είχαμε κολλήσει το παρατσούκλι «Πατέζας», γιατί στο βάδισμα δεν πατούσε καλά όλο το πέλμα του ενός ποδιού, αλλά σήκωνε λιγάκι τη φτέρνα, ο Σωκράτης, λοιπόν, ο αγροφύλακας, εκείνο το πρωινό, που εμείς ψέναμε τα πουλιά, έτυχε να περάσει έξω από το σπίτι της Κάκως της Γιώργαινας, η οποία, μόλις τον είδε άρχισε τα παράπονα: «Ντε, μωρέ Σωκράτη, πέρνα καμιά βολά κι απ' εδώ. Δυο μήνες έχω να σε δω.

⁹ *αμαχεύω* (επί αγροφύλακα): πιάνω κάποιον κλέφτη σε ξένο κτήμα και ζητάω χρήματα (σύλληπτρα).

¹⁰ *ζάπ'*: τάξη, περιορισμός. «Είχε βάλ' ζάπ' στις ζημιές = είχε περιορίσει τις ζημιές.

Ξετόρνιασαν τα παιδιά, τσάκ' σαν τα ήπωρα (11) του κόσμου. Δεν άφ' καν κεράσι για κεράσι, μήλο για μήλο. Έλα εδώ, του λέει. Τώρα ψένουν πουλιά στη Βρυσούλα. Εγώ δε λαγαρίζω (12) καλά τον καπνό απ' τη φωτιά, εσύ θα τον γλιέπ' ς καλύτερα. Άιντε μην κάθεσαι, τράβα και ζαρλάτισέ (13) τα».

Αυτό ήθελε ν' ακούσει ο Πατέζας. Σε λίγο κατέφθασε. Με το «Ε, σας έπιασα» που μας έκανε, εμείς σκορπίσαμε στις γύρω λεφτοκαρυές. «Α, λέει, καλό μεζέ βρήκα». Τη στιγμή εκείνη μια πέτρα από το λάστιχο σφύριξε πάνω από το κεφάλι του ύστερα άλλη κι άλλη. Τα 'χασε ο Σωκράτης. «Βρε μαγκαφάδες (14), μας λέει, νισιάν (15) με βάλεταν; Ελάτε εδώ να τα φάμε μαζί, δεν σας αμαχεύω». Εμείς δεν τον πιστεύαμε. Από τα πολλά τα παρακάλια πήραμε θάρρος και πλησιάσαμε διστακτικά. Σε λίγο τα πουλιά ήταν έτοιμα. Βάλαμε το τηγάνι στη φωτιά με μπόλικο βούτυρο και ρίξαμε τα αβγά. Μοσχοβόλησε ο τόπος. Κάτστε τώρα, λέει ο Σ. να τα φάμε. Δεν προλάβαμε, όμως, να βάλομε στο στόμα την πρώτη χαψιά και ...να σου ξεμυτάει στην άκρη στο μπαϊρι ποιος άλλος; η θειάκω η Γιώργαινα. «Ωχ, λέμε, η Ρόκα».

Κρατούσε στο αριστερό χέρι ένα μικρό γκιούμι (τάχατες πώς ήρθε να πάρει νερό) και στο δεξί το δεκανίκι. Σαν πλησίασε, σταμάτησε, έσκυψε το κεφάλι, γιατί την είχε σφίξει η αγκούσα, πήρε δυο τρεις ανάσες κι ύστερα άρχισε:

«Μπράβο, γομάρια χαντακωμένα, ταμάμ δουλειά κάνετε. Αμ και

^{11.} **ήπωρο**: οπωροφόρο δέντρο.

^{12.} **λαγαρίζω**: καθαρίζω, ξεκαθαρίζω, βλέπω. «Ο ουρανός λαγάρ'σε» (δεν έχει σύννεφα).

^{13.} **ζαρλατίζω**: διασκορπίζω, διώχνω με φωνές ζώα. «Ζαρλάτ'σε τις κότες, τρων' το στάρ'».

^{14.} **μαγκαφάς**: πονηρούλης, κατεργάρης, άτακτο παιδί.

^{15.} **νισιάν'**: στόχος, σημάδι «Τον έβαλαν νισιάν' με τ'ς πέτρες».

συ μωρ' Σωκράτη, τρως πουλιά με τα παιδιά;». «Θειάκω, της λέει κάποιος, πάρε ένα μεζέ».

«Όχι, απαντάει εκείνη με θυμό, δε θέλω, αφήστε τις αγλειψιές (16). Ρωτάτε αν έχω δόντια να το φάω;». «Τότε θα πάρεις μια φέτα ψωμί με τηγανισμένο αβγό· είναι μαλακό». Όλο και το λιγουρεύτηκε. «Άιντε, λέει, δώστε μου τζίκαλα, μου τσάκ' σε τη μύτη η μοσκοβολιά. Έχω και μια δείλια (17) απ' το πρωί εδώ στο στομάχι».

Το πήρε, το χλαπάκιασε λαίμαργα και τράβηξε για τη βρύση. Όταν γύρισε κοντοστάθηκε, κοίταξε αγριεμένη το Σωκράτη κι έβγαλε φωνή φωνάρα: «Πού ακούσ' κε αυτό! Ο ντραγάτης περιδρομιάζ' πουλιά με τα παιδιά. Αυτό είναι για μολόημα». Προχώρησε δύο βήματα και πάλι σταμάτησε. «Έννοια σου, του λέει, θα το πω στον Πρόεδρο, να ιδώ τί τζιουβάπ' (18) θα του δώκ' ς. Ταμάμ δουλειά!...».

Κι όταν απομακρύνθηκε, καθένας μας, προσπαθώντας να μιμηθεί τη βραχνή φωνή της θειάκως έλεγε και ξανάλεγε:

«Μπράβο, γομάρια χαντακωμένα· ταμάμ δουλειά κάνετε».

Και το γέλιο δεν είχε τελειωμό.

(Για την ερμηνεία των λέξεων βλ. Χαρ. Ρεμπέλη «Κονιτσιώτικα», Γλωσσάριο, που πρόσφατα επανεκδόθηκαν).

¹⁶ αγλειψιές: γλυκόλογα, κολακειές.

¹⁷ δείλια: εξάντληση λόγω αρρώστιας, πείνας κ.λ.

¹⁸ τζιουβάπ' (λ. τουρκ.): απάντηση, δικαιολογία. Θυμάμαι, όταν μικρός έκαμνα μια αταξία, μού 'λεγε η μάννα μου (Θεέ σχωρέστη) «Αχ τζιαναμπέτ, να δω τί τζιουβάπ' θα δώκ' ς το βράδ' στον πατέρα σ'».